

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՍԲԻՈՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ 1907/B05. «Շրջակա միջավայրի իրավունք»

Որակավորման աստիճան՝ բակալավրի կրթական ծրագիր

Կազմեցին՝

իրավագիտ. թեկն., պրոֆ. Ա. Իսկոյանը
իրավագիտ. թեկն., ասիստենտ Օ. Գեղամյան
իրավագիտ. թեկն., ասիստենտ Գ. Մովսիսյանը
դասախոս Հ. Հախվերդյանը

ԵՊՀ հրատարակչություն
ԵՐԵՎԱՆ-2016

ԾՐԱԳՐԻ ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1907/B05. Շրջակա միջավայրի իրավունք (4 կրեդիտ)

Շաբաթական 4 ժամ (դասախոսություն՝ 40, սեմինար՝ 24, ինքնուրույն աշխատանք՝ 120 ժամ)

7-րդ կիսամյակ, եզրափակիչ գնահատմամբ

Դասընթացի նպատակը.

Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին փոխանցել գիտելիքներ հասարակության և բնության փոխներգործության հիմնահարցերի և դրանց իրավական կարգավորման հիմքերի վերաբերյալ:

Կրթական արդյունքները.

Դասընթացի ավարտին ուսանողը կունենա.

Գիտելիք և իմացություն

- Էկոլոգիական իրավունքի՝ որպես իրավունքի համալիր ճյուղի, ինչպես նաև դրա հիմնական ինստիտուտների իրավունքի այլ ճյուղերի հետ հարաբերակցության վերաբերյալ,
- ՀՀ Էկոլոգիական օրենսդրության համակարգի և դրա բաղադրիչների վերաբերյալ:

Ունակ կլիինի.

✓ *(բուն մասնագիտական կարողություններ)*

- գործնական խնդիրներ լուծելիս կողմնորոշվել ՀՀ Էկոլոգիական օրենսդրության համակարգում,
- հասկանալ ՀՀ Էկոլոգիական օրենսդրության հիմքում ընկած հայեցակարգային մոտեցումները և դրա զարգացման օրինաչափությունները,
- ստացված գիտելիքներն օգտագործել անձի Էկոլոգիական իրավունքների, ինչպես նաև բնօգտագործման հարաբերություններում հանդես եկող սուբյեկտների իրավունքներն ու օրինական շահերն օրենքով նախատեսված ե-դանակներով պաշտպանելու ուղղությամբ,

✓ *(ընդհանրական կարողություններ)*

- օգտվել տեղեկատվության տարատեսակ աղբյուրներից (ինտերնետ ռեսուրսներ, էլեկտրոնային գրադարաններ, գիտական հոդվածներ, հաշվետվություններ,
- վերլուծել փաստեր, կատարել հետևություններ,

Գիտելիքների ստուգման ձևերը, մեթոդները և գնահատման չափանիշները

Ընթացիկ քննություններ

Նախատեսված են երկու ընթացիկ գրավոր քննություններ, յուրաքանչյուրը՝ 4 միավոր առավելագույն արժեքով:

Եզրափակիչ քննություն

Դասընթացն ավարտվում է եզրափակիչ բանավոր քննությամբ՝ 10 միավոր առավելագույն արժեքով:

Գիտելիքների ստուգման մեթոդները և գնահատման չափանիշները ներկայացված են սույն ծրագրում:

ԹԵՄԱ 1.

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

(Դասախոսություն` 1 ժամ)

1. Բնությունը` որպես մարդու կյանքի, նյութական և հոգևոր բարեկեցության աղբյուր:
2. Հասարակության և բնության փոխազդեցության ձևերը:
3. Բնության նկատմամբ հասարակության վերաբերմունքի հայեցակարգերը և տեսությունները:

Հարցեր 1-3– Դասախոսություն:

Պարտադիր գրականություն

1. Գրիգորյան Կ.Վ., Եսայան Ա.Հ., Ժամհարյան Հ.Գ., Խոյեցյան Ա.Վ, Մովսեսյան Հ.Ս., Փիրումյան Գ.Ժ., Էկոլոգիայի և բնության պահպանության հիմունքներ: Ուսումնական ձեռնարկ, Եր., Ջանգալ-97, 2010 թ.:
2. Бринчук М.М., Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.- М.: «Юристь», 2005 г.
3. Искоян А. Б., Экологизация правовых норм как необходимая предпосылка эффективности действия экологического законодательства., Պետություն և իրավունք (Государство и право), Երևան 2011, թիվ 2(52):

Լրացուցիչ գրականություն

1. Протасов В.Ф., Экология, здоровье и охрана окружающей среды в России. Учебное и справочное пособие.-М.: Финансы и статистика, 1999 г.
2. Галеева А.М., Курок М.Л., Об охране окружающей среды. Сборник документов партии и правительства 1917-1985 гг. 3-изд., доп.-М.: Политиздат, 1986 г.
3. Коммонер Барри. Замыкающий круг. Природа. Человек. Технология. Пер. с англ.- Л.: 1973 г.
4. Смит. Р. Наш дом-планета Земля. Полемические очерки об экологии человека. Пер. с англ. –М.:, 1984 г.
5. Федоров Е.К., Экологический кризис и социальный прогресс. -Л., 1977 г.
6. Rachel Carson, Silent Spring, Houghton Mifflin Harcourt, 2002.

ԹԵՄԱ 2.

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔ. ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ,

ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ ԵՎ ՄԿՁԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

(Դասախոսություն՝ 2 ժամ, սեմինար՝ 2 ժամ)

1. Շրջակա միջավայրի իրավունքը որպես իրավունքի համալիր ճյուղ. առարկան, մեթոդները և համակարգը:
2. Շրջակա միջավայրի իրավունքի սկզբունքները:
3. Շրջակա միջավայրի իրավունքի հարաբերակցությունը իրավունքի հարակից ճյուղերի հետ:
4. Շրջակա միջավայրի իրավունքի ձևավորման և զարգացման պատմությունը:

Հարցեր 1-4 - Դասախոսություն:

Հարցեր 1-2, 4 - Սեմինար, որի շրջանակներում քննարկվում են վերոնշյալ տեսական հարցերի առանցքային խնդիրները և դրանց լուծման ուղիները:

Հարց 3- Ինքնուրույն աշխատանք.

Պարտադիր գրականություն և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. *Дубовик О.Л.*, Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006 г.
2. *Бринчук М.М.*, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005 г.
3. *Искоян А. Б.*, К вопросу о некоторых проблемах развития права и законодательства в области права окружающей среды., Իրավագիտության հարցեր (Գիտական աշխատությունների միջբուհական ժողովածու), N 1, Եր., 2001 թ., 71-78 էջեր:

Լրացուցիչ գրականություն

1. *Шестерюк А.С.* Экологическое право: вопросы теории и методологии анализа. СПб., 2000 г.
2. *Петров В.В.*, Экологическое право России. Учебник.-М.: БЕК, 1995 г.
3. *Бринчук М.М.*, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005 г.
4. *Ерофеев Б.В.*, Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006 г.

ԹԵՄԱ 3.

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ

(Դասախոսություն՝ 2 ժամ, սեմինար՝ 1 ժամ)

1. Շրջակա միջավայրի իրավունքի աղբյուրների հասկացություն և համակարգը:

2. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության սահմանադրական հիմունքները:
3. Շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում ՀՀ միջազգային պայմանագրերը:
4. Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրության համակարգը:
5. Օրենքը որպես էկոլոգիական իրավունքի աղբյուր:
6. Ենթօրենսդրական ակտը որպես էկոլոգիական իրավունքի աղբյուր:
7. Դատական պրակտիկայի դերն էկոլոգիական իրավահարաբերությունների կարգավորման գործում:

Հարցեր 1-6 - Դասախոսություն:

Հարցեր 1-2, 5-6 - Սեմինար, որի ընթացքում գործող օրենսդրության համակարգի և գործնական օրինակների հիման վրա կներկայացվեն թեմային վերաբերող հիմնախնդիրները:

Հարցեր 3, 4, 7 –Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն և ուսումնասօժանողակ նյութեր

1. *Գսկոյան Ա. Բ.*, ՀՀ էկոլոգիական իրավունք /իրավական ակտերի ժողովածու: Եր., 2010 թ.:
2. *Бринчук М.М.*, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристы», 2005 г.
3. **Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm from 5 to 16 June 1972/ Մատչելի է հետևյալ կայքի միջոցով <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=97&articleid=1503> :**
4. **Declaration of the United Nations Conference on Environment and Development., Rio de Janeiro, from 3 to 14 June 1992/ Մատչելի է հետևյալ կայքի միջոցով <http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?documentid=78&articleid=1163> :**

Լրացուցիչ գրականություն

1. *Мисник Г.А.*, Экологическое право. Ростов н/Д: «Феникс», 2001 г.
2. *Волков Г.А., Голиченков А.К.*, Экологическое право России. Сборник нормативных правовых актов и документов. –М.: «БЕК», 1997 г.
3. *Исмаилова Э.Ю., Трунцевский Ю.В.*, Экологическое право. Учебник. 4-е изд., перераб. и дополн.-М.: «ЮрИнфоР-МГУ», 2008 г.
4. *Малышева Н.Р.*, Гармонизация экологического законодательства., Киев, 1996 г.

ԹԵՄԱ 4.

ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Դասախոսություն` 1 ժամ, սեմինար` 1 ժամ)

1. Էկոլոգիական իրավահարաբերությունների հասկացությունը և տեսակները:
2. Էկոլոգիական իրավահարաբերությունների սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակություն:
3. Էկոլոգիական իրավահարաբերությունների ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերը:

Հարցեր 1-3- Դասախոսություն:

Հարցեր 1-3 - Սեմինար, որի ընթացքում սլայդերի ներկայացման և խնդիրների լուծման միջոցով կքննարկվեն թեմային վերաբերող հարցեր:

Պարտադիր գրականություն

1. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристъ», 2005 г.
2. **Дубовик О. Л.**, Механизм действия права в охране окружающей среды, Монография., М., 1984 г.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп. -М.: «Форум», 2006 г.
2. **Веденин Н.Н.**, Экологическое право: Вопросы и ответы. –М.: «Новый Юрист», 1998 г.
3. **Кравченко С.Н.**, Социально-психологические аспекты правовой охраны окружающей среды. Львов, 1988 г.
4. **Roger W. Findley, Daniel A. Farber** Environmental Law in a nutshell. Paul, Minnesota, West Publishing, 1992.

ԹԵՄԱ 5.

ՄԱՐԴՈՒ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ

(Դասախոսություն` 4 ժամ, սեմինար` 2 ժամ)

1. Մարդու` առողջ և բարենպաստ շրջակա միջավայրում ապրելու իրավունքի հասկացությունը և դրա ճանաչման նշանակությունը:
2. Մարդու` անձամբ և այլոց հետ համատեղ շրջակա միջավայրը պահպանելու և բարելավելու պարտականությունը:
3. Մարդու Էկոլոգիական իրավունքների վերաբերյալ միջազգային համաձայնագրերը և դրանց իմպլեմենտացիան ՀՀ օրենսդրության մեջ:

4. Էկոլոգիական տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը:
5. Շրջակա միջավայրին առնչվող հարցերով որոշումների կայացման գործընթացին մասնակցելու իրավունքը:
6. Մարդու էկոլոգիական իրավունքների արտադատական և դատական պաշտպանությունը:

Հարցեր 1-6–Դասախոսություն:

Հարցեր 1, 3-6 Մեմինար, որի շրջանակներում կքննարկվեն մարդու էկոլոգիական իրավունքների միջազգային և ազգային իրավական համակարգում ընթացող զարգացումները: Առանձնահատուկ անդրադարձ կկատարվի ՀՀ-ում դատական պրակտիկայի զարգացմանը:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. ՀՀ Սահմանադրություն (փոփոխություններով), 1995 թ.:
2. ՄԱԿ-ի ԵՏՀ «Շրջակա միջավայրի հարցերի առնչությամբ տեղեկատվության մատչելիության, որոշումների ընդունման գործընթացին հասարակության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» կոնվենցիան (Օրհուս, 2001 թ.):
3. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրք,
4. ՎԴ/3275/05/08, 30 Հոկտեմբերի, 2009 թ., «Թրանսփարենսի ինթերնեիշենալ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ, «Էկոդար» ՀԿ ընդդեմ ՀՀ Կառավարության, ՀՀ բնապահպանության նախարարության, ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն, երրորդ անձ՝ «Արմենիան Քոփեր Փրոգրամ» ՓԲԸ:
5. ՎԴ/3275/05/09, 28 Հուլիսի 2009 թ., «Թրանսփարենսի ինթերնեիշենալ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ, «Էկոդար» ՀԿ, «Հելսինկյան Քաղաքացիական Ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» ՀԿ ընդդեմ ՀՀ Կառավարության, ՀՀ բնապահպանության նախարարության, ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն, երրորդ անձ՝ «Արմենիան Քոփեր Փրոգրամ» ՓԲԸ:
6. ՀՀ Սահմանադրության մեկնաբանություններ 2010 Գիտական մեկնաբանություններ, **Իսկոյան Ա. և այլոք**, Երևան, «Իրավունք», 2010 թ.:
7. **Իսկոյան Ա., Դավթյան Ռ.**, Բնապահպանական համաձայնագրեր, օրենքներ, ծրագրեր: Եր.-2004թ.:
8. **Գեղամյան Օ.Մ.**, Մարդու էկոլոգիական իրավունքները Հայաստանի Հանրապետությունում, գիտությունների թեկնածուի կոչում հայցելու ատենախոսություն, Երեվան, 2010 թ.:
9. **Մովսիսյան Գ.Ս.**, Փակ շրջանառու համակարգ. արդյոք այն միշտ է անվտանգ շրջակա միջավայրի համար (Էկոլոգիական իրավունքների դատական պաշտպանություն), REVISTA CATALANA DE DRET AMBIENTAL Vol. III Núm. 2 (2012).

Մատչելի է http://elrc.ysu.am/?page=kentroni_ashxatakazm&id=15&language_id=1

10. **Искоян А. Б.**, Экологические права граждан: понятие, состояние законодательства и проблемы развития., Դրավագիտության հարցեր (Գիտական աշխատությունների միջրուհական ժողովածու), N 3, Եր., 2002 թ., 71-77 էջեր:
11. **Буркова Л.Н., Чепурнова Н.М.**, Экологические права человека в РФ (конституционно-правовые вопросы).-М.: «Юристъ», 2006 г.
12. **Стивен Стейк и Сусан Кэйси Лефковиц** “Орхусская Конвенция: Руководство по Осуществлению” Женева, 2000 г.

Լրացուցիչ գրականություն

1. Право на защиту общественных экологических интересов. Авт.-сост. **Борцова С. и др.**-Б.: 2008 г.
2. **Nicolas de Sadeleer, Gerhard Roller, Miriam Dross** Access to Justice in Environmental Matters, Report. 2009 г.
3. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристъ», 2005 г.
4. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник.-3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006 г.
5. **Dinah Shelton, Alexandra Kiss.** Judicial Handbook on Environmental Law. UNEP. 2006 г.
6. **Janet S. Kole, Stephen Spitz** Environmental litigation. American Bar Association. US. 1999.
7. **Maguelonne Déjeant-Pons, Marc Pallemarts, Sara Fioravanti** Human rights and the environment. Germany. 2002.
8. **John Bonine and Svitlana Kravchenko**, *Interpretation of human rights for the protection of the environment in the European Court of Human Rights*, Պետության և իրավունք, N 4 (58), 2012, էջ 17-37:

ԹԵՄԱ 6.

ԲՆԱԿԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ՆԿԱՏԱՄԲ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ (Ինքնուրույն աշխատանք)

1. Բնական ռեսուրսների նկատմամբ սեփականության իրավունքի հասկացությունը:
2. Սեփականության իրավունքի սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակությունը:
3. Բնական ռեսուրսների նկատմամբ պետության, քաղաքացիների, իրավաբանական անձանց և համայնքների սեփականության իրավունքի առանձնահատկությունները:
4. Բնական ռեսուրսների նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման և դադարման հիմքերը:

Հարցեր 1-4- Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն

1. **Բարսեղյան Տ.Շ.**, «Քաղաքացիական իրավունք», Հատոր 1, 2004 թ.:
2. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005 г.
3. **Андрейцев В.И.**, Правовое обеспечение рационального природопользования предприятий и объединений, АПК, М., 1989 г.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Боголюбов С.А., Емельянова В.Г., Жариков Ю.Г., Панкратов И.Ф.** Комментарий к Закону РФ «Об охране окружающей природной среды».-М.: «ИНФРА М-НОРМА», 1997 г.
2. Природоресурсовое право и правовая охрана окружающей среды. Учебник. Колл. Авторы/ Под ред. Проф. В.В. Петрова. М., 1988 г.
3. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005 г.
4. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006 г.
5. **Веденин Н.Н.**, Экологическое право: Вопросы и ответы. –М.: «Новый Юрист», 1998 г.
6. **Петров В.В.**, Экологическое право России. Учебник.-М.: БЕК, 1995 г.

ԹԵՄԱ 7.

ԲՆՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

(Դասախոսություն` 2 ժամ, սեմինար` 1 ժամ)

1. Բնօգտագործման իրավունքի հասկացությունը և տեսակները:
2. Բնօգտագործման իրավունքի սկզբունքները:
3. Բնօգտագործման իրավունքի սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակությունը:
4. Բնօգտագործման իրավունքի ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերը:

Հարցեր 1-4 –Դասախոսություն:

Հարցեր 1-4– Սեմինար` գործնական իրավիճակների վրա հիմնված խնդիրների լուծմամբ:

Պարտադիր գրականություն և ուսումնաօժանդակ նյութեր

1. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005 г.
2. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006 г.

Լրացուցիչ գրականություն

1. Природоресурсовое право и правовая охрана окружающей среды. Учебник. Колл. Авторев/ Под ред. Проф. Петрова. В.В., М., 1988 г.
2. **Родинсон Н.А.**, правовое регулирование природопользования и охраны окружающей среды в США.М., 1990 г.
3. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006 г.
4. **Петров В.В.**, Экологическое право России. Учебник.-М.: БЕК, 1995 г.
5. **Реймерс Н.Ф.**, Природопользование. Словарь –справочник. М., 1990 г.
6. **Jan Laitos G., Joseph Tomain P.** Energy and Natural Resources Law in a nutshell. St. Paul, Minn, West Publishing, 1992 г.

ԹԵՄԱ 8.

ԲՆՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ

(Դասախոսություն` 1 ժամ)

1. Պետության էկոլոգիական գործառույթը:
2. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական կառավարման իրավական բնութագիրը և պետական կառավարման մարմինների համակարգը:
3. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական կառավարման մարմինների գործառույթների ընդհանուր բնութագիրը:

Հարցեր 1-3- Դասախոսություն:

Պարտադիր գրականություն և ուսումնաստանողակ նյութեր

1. **Бринчук М.М.**, Экологическое право., Учебник.-2-е изд., перераб. и доп., М., 2005 г.
2. **Մովսիսյան Գ.Ս.**, Բնական ռեսուրսների պետական կառավարման իրավական կարգավորումը Հայաստանի Հանրապետությունում, գիտությունների թեկնածուի կոչում հայցելու ատենախոսություն, Երեվան, 2012 թ.:

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006 г.
2. **Дубовик О. Л.**, Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006 г.
3. **Петров В.В.**, Эклогия и право. Монография. М.: «Юридическая литература», 1981 г.

ԹԵՄԱ 9.

ԲՆՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԸ (Դասախոսություն՝ 2 ժամ, սեմինար՝ 2 ժամ)

1. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության կազմակերպարավական մեխանիզմների ընդհանուր բնութագիրը:
2. Բնական ռեսուրսների մոնիթորինգ և կադաստր. հասկացությունը, տեսակները, նպատակը, խնդիրները և իրավական հիմքերը:
3. Շրջակա միջավայրի պահպանության և բնօգտագործման լիցենզային և պայմանագրային հիմքերը:
4. Բնապահպանական վերահսկողության հասկացությունը և իրավական հիմքերը:
5. Էկոլոգիական աուդիտի իրավական հիմքերը:

Հարցեր 1-2, 4- Դասախոսություն:

Հարցեր 1-2, 4 – Սեմինար՝ գործնական իրավիճակների վրա հիմնված խնդիրների լուծմամբ:

Հարց 3, 5 - Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն և իրավական ակտեր

1. *ՀՀ հողային օրենսգիրք:*
2. *Ընդերքի մասին ՀՀ օրենսգիրք:*
3. *ՀՀ ջրային օրենսգիրք:*
4. *ՀՀ անտառային օրենսգիրք:*
5. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005

Լրացուցիչ գրականություն

1. Правовая охрана окружающей природной среды в странах Восточной Европы. Под.ред. **Петрова В.В.**-М.: «Высш. шк.», 1990 г.
2. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006 г.
3. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006 г.
4. **Веденин Н.Н.**, Экологическое право: Вопросы и ответы. –М.: «Новый Юрист», 1998 г.
5. **Голиченков А.К.**, Экологический контроль: теория, практика правового регулирования.-М.: «Изд-во МГУ», 1991 г.
6. **Janick F. Artiola, Ian L. Pepper, Mark L.**, Brusseau Environmental monitoring and characterization, 2004 г.

Լրացուցիչ գրականություն

1. Maguelonne Drjeant-Pons, Marc Pallemarts, Sara Fioravanti Human rights and the environment. Germany. 2002 г..
2. Бринчук М.М., Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005 г..
1. Дубовик О.Л., Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006 г.
2. Двери в демократию. Законодательства и практика участия общественности в принятии экологически значимых решений в Армении, Беларуси, Молдове, России и Украине на основ национальных обзоров., Львов, 1998 г.

ԹԵՄԱ 10.

ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՆՈՐՄԱՎՈՐՄԱՆ, ՍՏԱՆՂԱՐՏԱՑՄԱՆ ԵՎ ՍԵՐՏԵՖԻԿԱՑՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ (Ինքնուրույն աշխատանք)

1. Էկոլոգիական նորմավորումը, ստանդարտացումը և սերտիֆիկացումը՝ որպես արդյունավետ բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական մեխանիզմներ:
2. Էկոլոգիական նորմատիվների համակարգը և տեսակները:
3. Շրջակա միջավայրի որակի ստանդարտներ. շրջակա միջավայրի վրաներգործության սահմանային թույլատրելի չափեր (ՍԹԽ, ՍԹԿ)
4. Սանիտարական և պաշտպանական գոտիների իրավական նշանակությունը:
5. Բնական ռեսուրսների օգտագործման ստանդարտներ
6. Էկոլոգիական սերտեֆիկացման հասկացությունը, ձևերը և իրավական հիմքերը:

Հարցեր 1-6- Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենք:
2. «Բնակավայրերում մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի սահմանային թույլատրելի խտությունների (կոնցենտրացիաների-սթկ) նորմատիվները հաստատելու մասին» ՀՀ Կառավարության որոշում:
3. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005 г.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006 г.
2. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006 г.

3. **Петров В.В.**, Экологическое право России. Учебник.-М.: БЕК, 1995 г.

ԹԵՄԱ 12.

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԵՎ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ: ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ (Դասախոսություն՝ 4 ժամ, սեմինար՝ 2 ժամ)

1. Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հասակացությունը և բովանդակությունը:
2. Էկոլոգիական փորձաքննություն հասակացությունը և նպատակը:
3. Էկոլոգիական փորձաքննության տեսակները և սկզբունքները:
4. Պետական էկոլոգիական փորձաքննության օբյեկտները և փուլերը:
5. Հասարակության իրազեկումը և մասնակցությունը պետական էկոլոգիական փորձաքննության գործընթացին:
6. Պետական էկոլոգիական փորձաքննական եզրակացության իրավական նշանակությունը:
7. Անդրսահմանային համատեքստում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման իրավական կարգավորումը:
8. Ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման հասակացությունը, նպատակը և խնդիրները:

Հարցեր 1-6 – Դասախոսություն:

Հարցեր 1-6 – Սեմինար:

Հարցեր 7-8 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենք:
2. «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության ենթակա նախատեսվող գործունեությունների սահմանային չափերի մասին» ՀՀ Կառավարության որոշում :
3. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005 г.
4. **Черп О.М., Винченко В.Н., Хогулева М.В., Молчанова Я. П., Дайман С.Ю.** Экологическое оценка и экологическая экспертиза. –М.: «Социально-экологический союз», 2001 г.
5. **Արևիկ Հովսեփյան**, Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում (ուղեցույց), Եր., «Աստղիկ» 2006:
3. **Մովսիսյան Գ.Ս.**, Բնական ռեսուրսների պետական կառավարման իրավական կարգավորումը Հայաստանի Հանրապետությունում, գիտությունների թեկնածուի կոչում հայցելու ատենախոսություն, Երեվան, 2012 թ.:

Լրացուցիչ գրականություն և իրավական ակտեր

6. Людвиг Кремер, Герд Винтер, Экологическое право Европейского Союза.-М., Издательский Дом «Городец», 2007 г.
7. Ерофеев Б.В., Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006 г.
8. Дубовик О.Л., Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006 г.
9. «Անդրասիանային ենթատեքստում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման մասին» կոնվենցիա (Էսպո, 1991թ.):
10. Ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման մասին արձանագրություն (Կիև, 2003թ.):
11. ՄԱԿ-ի ԵՏՀ «Շրջակա միջավայրի հարցերի առնչությամբ տեղեկատվության մատչելիության, որոշումների ընդունման գործընթացին հասարակության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» կոնվենցիան (Օրհուս, 2001 թ.):

ԹԵՄԱ 13.

ԲՆՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՒԾԻՔՆԵՐԸ

(Ինքնուրույն աշխատանք)

1. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության տնտեսական մեխանիզմի դերը, նշանակությունը և իրավական հիմքերը:
2. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության պլանավորումը:
3. Բնապահպանական և բնօգտագործման ֆինանսավորումը և վճարները:
4. Էկոլոգիական ապահովագրություն:

Հարցեր 1-4 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին» ՀՀ օրենք:
2. «Ընկերությունների կողմից բնապահպանական վճարների նպատակային օգտագործման մասին» ՀՀ օրենք:
3. «Բնօգտագործման վճարի դրույքաչափերի մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
4. «Բջնի» հանքային ջրերի գործարան» ՓԲԸ-ի և «Կոմուննախագիծ» ՓԲԸ-ի դիմումների հիման վրա՝ «Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին» ՀՀ օրենքի 7 և 19 հոդվածների, «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 22 հոդվածի 2-րդ մասի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով:
5. Бринчук М.М., Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005 г.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Пахомова Н.В., Рихтер К.К.**, Экономика природопользования и экологический менеджмент. Учебник. –СПб.: Издательство С.-Петербургского ун-та, 1999.
2. **Шевчук А.В.**, Экономика природопользования (теория и практика). – М.: НИИ-Природа, 1999.
3. **Серов Г. П.**, Экологический аудит. Учебно-практическое пособие.-М.: «Экзамен», 1999.
4. **Серов Г.П.**, Правовое регулирование экологической безопасности при осуществлении промышленной и иных видов деятельности.-М.: Ось-89, 1998.
5. **Carlo Carraro, Alain Haurie, Georges Zaccour** Environmental management in a transition to market economy. London 1994.
6. Encouraging environmental management in industry. OECD, Business and industry policy forum series. Paris. 2001.
7. **Людвиг Кремер, Герд Винтер** Экологическое право Европейского Союза.-М.: Издательский Дом «Городец», 2007.

ԹԵՄԱ 14.

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱՆԱԽԱՏՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(Դասախոսություն` 1 ժամ, սեմինար` 2 ժամ)

1. Էկոլոգիական իրավախախտումների հասկացությունը, և դասակարգումը:
2. Էկոլոգիական իրավախախտումների համար իրավական պատասխանատվության հիմքերը և տեսակները:
3. Քրեական պատասխանատվությունն էկոլոգիական հանցագործությունների համար:
4. Վարչական պատասխանատվությունն էկոլոգիական իրավախախտումների համար:
5. Կարգապահական պատասխանատվությունն էկոլոգիական իրավախախտումների համար:
6. Նյութական պատասխանատվությունն էկոլոգիական իրավախախտումների համար:
7. Էկոլոգիական վնասի հասկացությունը, տեսակները և հատուցման առանձնահատկությունները:
8. Պատասխանատվությունն առավել վտանգի աղբյուրով պատճառված էկոլոգիական վնասի համար:

Հարցեր 1-6 – Դասախոսություն:

Հարցեր 2-4, 6 – Սեմինար պարապմունք` խնդիրների քննարկմամբ:

Հարցեր 7-8- Ինքնուրույն աշխատանք

Իրավական ակտեր, պարտադիր գրականություն և ուսումնասովանողակ նյութեր

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգիրք:
2. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսգիրք:
3. Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքային օրենսգիրք:
4. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրք:
5. «Բնապահպանական իրավախախտումների հետևանքով կենդանական և բուսական աշխարհին պատճառված վնասի հատուցման սակագների մասին» ՀՀ օրենք:
6. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Юристъ», 2005.
7. **Дубовик О.Л.**, Экологические преступления: Комментарий к главе 26 УК РФ.- М.: «Спарк», 1998.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. 3-е изд., доп. - М.: «Форум», 2006 г.
2. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006.
3. Эффективность юридической ответственности в области охраны окружающей среды. Под ред. проф. **Колбасова О.С.** и проф. **Краснова Н.И.** - М.: 1985.
4. **Боголепов Р.Д.**, Предупреждение правонарушений в процессе контрольно-надзорной деятельности милиции по охране природы.- М.: 1982.
5. **Кравченко С.Н.**, Имущественная ответственность за нарушение природоохранительного законодательства. Львов, 1979.
6. **Mauro Bussani, Ugo Mattei** Environmental Liability and Ecological Damage in European Law. Cambridge University Press, New York, 2008.
7. **Marie-Loise Larsson** Legal Definitions of the Environment and Environmental Damage // Stockholm Institute for Scandinavian Law, էջեր 155-176.

ՀԱՏՈՒՎ ՄԱՍ

ԹԵՄԱ 15.

ՀՈՂԵՐԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ (Ինքնուրույն աշխատանք)

1. Հողը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: «Հող» և «հողի բերրի շերտ» հասկացությունների հարաբերակցությունը:
2. Հողերի պահպանության իրավական միջոցները: Հողերի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
3. Պետական վերահսկողությունը հողերի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
4. Պատասխանատվությունը հողային օրենսդրության խախտման համար:

Հարցեր 1-4 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Անապատացման դեմ պայքարի մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիա (Փարիզ, 1994թ.):
2. Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգիրք:
3. «Հողերի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ վերահսկողության մասին» ՀՀ օրենք:
4. «Գյուղատնտեսական հողերի մելիորացիայի մասին» ՀՀ օրենք:
5. «Հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և հանված բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջների տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
6. «Հողերն աղտոտումից պահպանելու ընդհանուր պահանջների, հողն աղտոտող վնասակար նյութերի ցանկի և հողերի աղտոտվածության աստիճանի գնահատման տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
7. **Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան**, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. հատուկ մաս» դասախոսությունների տեքստ, Երևան, 2010թ.:
8. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Юристь», 2005.
9. Земельное право: Учебник. Под. ред. **Боголюбова С.А.** - М.: 2004

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006 г.
2. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006 г.
3. Правовая охрана окружающей среды в сельском хозяйстве. Под ред. **Колбасова О.С.** - М.: 1989 г.
4. **Дегтярев И.В., Осипов Л.И.**, Земельное право и земельный кадастр. Учебник. – М.: «Юрид. лит.», 1986 г.

ԹԵՄԱ 16.

ՋՐԵՐԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ

(Դասախոսություն` 2 ժամ, սեմինար` 2 ժամ)

1. Ջրերը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: ՀՀ ջրային օրենսդրությունը:
2. Ջրօգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
3. Ջրերի պահպանության իրավական միջոցները: Ջրերի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
4. Պետական վերահսկողությունը ջրային ռեսուրսների օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
5. Պատասխանատվությունը ջրային օրենսդրության խախտման համար:

Հարցեր 1-5 – Դասախոսություն:

Հարցեր 1-5 – Սեմինար պարապմունք՝ խնդիրների քննարկմամբ:

Հարց 6 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Միջազգային լճերի և անդրսահմանային ջրահոսքերի պահպանության և օգտագործման մասին» կոնվենցիա (Հելսինկի, 1992թ.):
2. Հայաստանի Հանրապետության ջրային օրենսգիրք:
3. «Ջրի ազգային քաղաքականության հիմնադրույթների մասին» ՀՀ օրենք:
4. «Ջրի ազգային ծրագրի մասին» ՀՀ օրենք:
5. «Ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի պահպանության բնագավառում պետական վերահսկողություն իրականացնող մարմինների և դրանց գործառույթները սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
6. «Միջազգային նշանակության հատուկ պահպանվող ջրային համակարգերի օգտագործման և պահպանության կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
7. Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. հատուկ մաս» դասախոսությունների տեքստ, Երևան, 2010թ.:
8. Бринчук М.М., Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005.

Լրացուցիչ գրականություն

1. Колбасов О.С., Водное законодательство в СССР. –М.: Юридлит, 1972.
2. Крассов О.И., Экологическое право: Учебник.-М.: 2001.
3. Ерофеев Б.В., Экологическое право. Учебник. -3-е изд., доп. - М.: «Форум», 2006
4. Дубовик О.Л., Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006.
5. Комментарий к Водному кодексу РФ. Под ред. *Боголюбова С.А.* - М.: 1997.

ԹԵՄԱ 17.

ԸՆԴԵՐՔԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ

(Դասախոսություն՝ 3 ժամ, սեմինար՝ 2 ժամ)

1. Ընդերքը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: Ընդերքի մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
2. Ընդերքօգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:

3. Ընդերքի պահպանության իրավական միջոցները: Ընդերքի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
4. Պետական վերահսկողությունը ընդերքի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
5. Պատասխանատվությունն ընդերքի մասին օրենսդրության խախտման համար:

Հարցեր 1-5 – Դասախոսություն:

Հարցեր 1-5 – Սեմինար պարապմունք՝ խնդիրների քննարկմամբ:

Հարց 6 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. Ընդերքի մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենսգիրք:
2. «Երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով ընդերքն օգտագործման տրամադրելու կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
3. «Հետախուզված պաշարների և ընդերքի մասին այլ տեղեկատվության պետական ընդերքաբանական փորձաքննության կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
4. Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. հատուկ մաս» դասախոսությունների տեքստ, Երևան, 2010թ.:
5. Бринчук М.М., Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Юристь», 2005.

Լրացուցիչ գրականություն

1. Ерофеев Б.В., Экологическое право. Учебник. 3-е изд., доп. - М.: «Форум», 2006 г.
2. Дубовик О.Л., Экологическое право. Учебник. - М.: Проспект, 2006 г.
3. Перчик А.И., Горное право: Словарь: термины, понятия, институты.-М.: 2001 г.
4. Трубецкой К.Н., Краснянский Г.Л., Курский А.И., Панфилов Е.И., Горное законодательство России: вчера, сегодня, завтра.- М.: 2000 г.
5. Дудиков О.Л, Предоставление права пользования недрами: законотворчество и механизм реализации.-М.: 2001 г.
6. Mining, Minerals, and the Environment. Mining, Minerals and Sustainable Development. April 2003, No 45.
7. Mining for the Future. Mining, Minerals and Sustainable Development. World Business Council for Sustainable Development. April 2002 , No 34.

ԹԵՄԱ 18.

**ԱՆՏԱՌՆԵՐԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ**

(Դասախոսություն՝ 3 ժամ, սեմինար՝ 1 ժամ)

1. Անտառները և անտառներից դուրս բուսական աշխարհը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: ՀՀ անտառային օրենսդրությունը:
2. Անտառօգտագործման և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի օգտագործման իրավունքը և դրա տեսակներ:
3. Անտառների և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի պահպանության իրավական միջոցները: Անտառների իրավական պահպանության բովանդակությունը:
4. Պետական վերահսկողությունը անտառների և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
5. Պատասխանատվությունն անտառային և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի օրենսդրության խախտման համար:

Հարցեր 1-3 – Դասախոսություն:

Հարց 4-5 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Կենսաբազմազանության մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիա (1992թ., Ռիո դե Ժանեյրո):
2. Հայաստանի Հանրապետության անտառային օրենսգիրք:
3. «Անտառի ազգային ծրագիրը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
4. «Պաշտպանական նշանակության անտառներում անտառօգտագործման և պահպանության կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
5. «Հատման գծով բնափայտի մթերման տարեկան նորմայի (հաշվարկային հատատեղի) հաշվարկման և հաստատման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
6. «Խնամքի և սանիտարական հատումների իրականացման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
7. «ՀՀ անտառներում հրդեհային անվտանգության կանոնները հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
8. **Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան**, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. հատուկ մաս» դասախոսությունների տեքստ, Երևան, 2010թ.

9. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Юристъ», 2005.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник. - М.: Проспект, 2006.
2. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. 3-е изд., доп. - М.: «Форум», 2006.
3. **Крассов О.И.**, Экологическое право: Учебник. - М.: 2001.
4. **Բսկոյան Ա.Բ., Մովսիսյան Գ.Ս., Հախվերդյան Հ.Ս.**, Հայաստանի Հանրապետության անտառային օրենսդրության մեկնաբանություններ, Երևան, Տիգրան Մեծ, 2012:
5. Комментарий к лесному кодексу РФ. Под ред. **Боголюбова С.А.**. - М.: 1998.
6. **Крассов О.И.**, Право лесопользования в СССР. Автореф. Дисс. ... докт. юрид. наук. - М.: 1991.
7. **Lawrence C. Christy, Charles E. Di Leva, Jonathan M. Lindsay, Patrice Talla Takoukam** Forest Law and Sustainable Development. Law, Justice, and Development Series. The World Bank. Washington DC, 2007.
8. Лесная энциклопедия: В 2-х т. Гл. ред. Воробьев Г.И.; Ред. кол.: **Анучин Н.А., Атрохин В.Г., Виноградов В.Н. и др.** Сов. энциклопедия, М.: 1985.

ԹԵՄԱ 19. ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ

ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ

(Դասախոսություն՝ 2 ժամ, սեմինար՝ 1 ժամ)

1. Բուսական աշխարհը որպես պահպանության և օգտագործման օբյեկտ: Բուսական աշխարհի մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
2. Բուսական աշխարհի օգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
3. Բուսական աշխարհի պահպանության իրավական միջոցները: Բուսական աշխարհի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
4. Պետական վերահսկողությունը բուսական աշխարհի պահպանության և օգտագործման նկատմամբ:
5. Պատասխանատվությունը բուսական աշխարհի պահպանության և օգտագործման մասին օրենսդրության խախտման համար:

Հարցեր 1-3 – Դասախոսություն:

Հարցեր 1-3, 5 – Սեմինար պարապմունք՝ խնդիրների քննարկմամբ:

Հարցեր 4 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասովանողական նյութեր

1. «Կենսաբազմազանության մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիա (Ռիո դե Ժանեյրո, 1992թ.):
2. «Բույսերի միջազգային պաշտպանության մասին» կոնվենցիա (1951թ.):
3. «Անհետացման եզրին գտնվող վայրի կենդանական ու բուսական աշխարհի տեսակների միջազգային առևտրի մասին» կոնվենցիա (Վաշինգտոն, 1973թ.):
4. «Բուսական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք:
5. «Բույսերի կարանտինի և բույսերի պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք:
6. «ՀՀ բույսերի կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում
7. Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. հատուկ մաս» դասախոսությունների տեքստ, Երևան, 2010թ.:
8. Искоян А.Б., Правовое регулирование охраны и использования растительного мира. Ереван. 1987.
9. Искоян А.Б., Охрана растительного мира. Ереван. 1985.
10. Бринчук М.М., Экологическое право: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Юрист», 2005.

Լրացուցիչ գրականություն

1. Ерофеев Б.В., Экологическое право. Учебник. 3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006.
2. Дубовик О.Л., Экологическое право. Учебник. - М.: Проспект, 2006.

ԹԵՄԱ 20.

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ

(Դասախոսություն` 2 ժամ, սեմինար` 1 ժամ)

1. Կենդանական աշխարհը որպես պահպանության և օգտագործման օբյեկտ: Կենդանական աշխարհի մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
2. Կենդանական աշխարհի օգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
3. Կենդանական աշխարհի պահպանության իրավական միջոցները: Կենդանական աշխարհի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
4. Պետական վերահսկողությունը կենդանական աշխարհի պահպանության և օգտագործման նկատմամբ:
5. Պատասխանատվությունը կենդանական աշխարհի պահպանության և օգտագործման մասին օրենսդրության խախտման համար:

Հարցեր 1-3 – Դասախոսություն:

Հարցեր 1-3, 5 – Սեմինար պարապմունք` խնդիրների քննարկմամբ:

Հարցեր 4– Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Կենսաբազմազանության մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիա (Ռիո դե Ժանեյրո, 1992թ.):
2. «Անհետացման եզրին գտնվող վայրի կենդանական ու բուսական աշխարհի տեսակների միջազգային առևտրի մասին» կոնվենցիա (Վաշինգտոն, 1973թ.)
3. «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք:
4. «Որսի և որսորդական տնտեսության վարման մասին» ՀՀ օրենք:
5. «ՀՀ կենդանիների կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
6. «Անտառային տնտեսությանը և պետական որսորդական ֆոնդին պատճառված վնասի հատուցման չափը հաշվարկելու սակագների մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
7. «Ձկնորսության արտադրանքի հիգիենային ներկայացվող առանձնակի պահանջների տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
8. «Որսի կանոնները հաստատելու մասին» ՀՀ բնապահպանության նախարարի հրաման:
9. **Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան**, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք» դասախոսությունների տեքստ. հատուկ մաս, Երևան, 2010թ.
10. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Юристъ», 2005.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. 3-е изд., доп.-М.: «Форум», 2006.
2. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник. - М.: Проспект, 2006.
3. **Бедный О.П., Рубина Е.А., и др.** Животный мир России. Правовое регулирование его использования и охраны. Под.ред. **Рыбальского Н.Г.** - М.: 2001.

ԹԵՄԱ 21.

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՊԱՀՊԱՆՎՈՂ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԵՎ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ

(Դասախոսություն՝ 4 ժամ, սեմինար՝ 2 ժամ)

1. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ. պատմությունը, ձևավորման նպատակները և տեսակները:
2. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
3. Պետական արգելոցների իրավական ռեժիմը:

4. Ազգային պարկերի իրավական ռեժիմը:
5. Պետական արգելավայրերի իրավական ռեժիմը:
6. Բնության հուշարձանների իրավական ռեժիմը:
7. Պետական վերահսկողություն բնության հատուկ պահպանվող տարածքների վերաբերյալ օրենսդրության պահպանման նկատմամբ:
8. Պատասխանատվությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին օրենսդրության խախտման համար:

Հարցեր 1-6– Դասախոսություն:

Հարցեր 1-6 – Սեմինար պարապմունք՝ խնդիրների քննարկմամբ:

Հարցեր 7-8 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Կենսաբազմազանության մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիա (1992թ., Ռիո դե Ժանեյրո):
2. Լանդշաֆտի եվրոպական կոնվենցիա (Ֆլորենցիա, 2000թ.):
3. «Միջազգային կարևորության խոնավ տարածքների մասին, հատկապես որպես ջրլող թռչունների բնակավայր» կոնվենցիա (Ռամսար, 1971թ.):
4. «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենք:
5. «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների ստեղծման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
6. «ՀՀ-ում բնության հատուկ պահպանվող տարածքներում և անտառային ֆոնդի հողերում հողահատկացման ու քաղաքաշինական գործունեության կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում:
7. Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. հատուկ մաս» դասախոսությունների տեքստ, Երևան, 2010թ.
8. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Юристъ», 2005.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. 3-е изд., доп. - М.: «Форум», 2006.
2. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник. - М.: Проспект, 2006.
3. **Исмаилова Э. Ю., Трунцевский Ю. В.**, Экологическое право. Учебник. 4-е изд., перераб. и дополн. - М.: «ЮрИнфоР-МГУ», 2008.
4. **Круглов В.В., Гармидер Н.П.**, Правовое регулирование организации и функционирования национальных и природных парков. Учебное пособие. Екатеринбург, 1996.
5. **Степаницкий В.Б.**, Постатейный комментарий к Федеральному закону РФ «Об особо охраняемых природных территориях». 2-е изд. - М.: 2001.

ԹԵՄԱ 22.

ՄԹՆՈԼՈՐՏԱՅԻՆ ՕՂԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ

(Դասախոսություն` 1 ժամ, սեմինար` 1 ժամ)

1. Մթնոլորտային օդը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին ՀՀ օրենսդրություն:
2. Մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական միջոցները: Մթնոլորտային օդի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
3. Օզոնային շերտի իրավական պահպանությունը:
4. Պետական վերահսկողությունը մթնոլորտային օդի պահպանման նկատմամբ:
5. Պատասխանատվությունը մթնոլորտային օդի պահպանության մասին օրենսդրության խախտման համար:

Հարցեր 1-3 – Դասախոսություն:

Հարցեր 1-3 – Սեմինար պարապմունք` խնդիրների քննարկմամբ:

Հարցեր 4-5 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Օզոնային շերտի պահպանության մասին» կոնվենցիա (Վիեննա, 1985թ.)
2. «Օզոնային շերտի պահպանության մասին» կոնվենցիա (Մոնրեալ, 1987թ.)
3. «Մեծ հեռավորությունների վրա օդի անդրասահմանային աղտոտվածության մասին» ՄԱԿ-ի ԵՏՀ կոնվենցիա (Ժնև, 1979թ.)
4. «Կլիմայի փոփոխության մասին» ՄԱԿ-ի շրջանակային կոնվենցիա (Ռիո դե Ժանեյրո, 1992թ.)
5. «Կլիմայի փոփոխության մասին» ՄԱԿ-ի շրջանակային կոնվենցիային կից Կիոտոյի արձանագրություն (Կիոտո, 1997թ.)
6. «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենք
7. «Օզոնային շերտը քայքայող նյութերի մասին» ՀՀ օրենք
8. **Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան**, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. հատուկ մաս» դասախոսությունների տեքստ, Երևան, 2010թ.
9. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп.-М.: “Юристь”, 2005.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Ерофеев Б.В.**, Экологическое право. Учебник. 3-е изд., доп. - М.: “Форум”, 2006.
2. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник. - М.: Проспект, 2006.
3. **Габитов Р. Х.**, Воздухоохранное право. - Уфа: 1999.
4. Комментарий к Федеральному закону РФ “Об охране атмосферного воздуха”. Под ред. **Боголюбова С.А.** - М.: 2002.

ԹԵՄԱ 23.

ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԵՎ ՎՏԱՆԳԱՎՈՐ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ

(Ինքնուրույն աշխատանք)

1. Թափոնների և վտանգավոր նյութերի հասկացությունը, դասակարգումը և դրանց վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրություն:
2. Թափոնների և վտանգավոր նյութերի արտադրության, տեղափոխման, պահպանման, օգտագործման և հեռացման ընթացքում շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական միջոցները:
3. Ռադիոատիվ նյութերի և թափոնների արտադրության, տեղափոխման, պահպանման, օգտագործման և հեռացման ընթացքում շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական միջոցները:
4. Ագրոքիմիկատների էկոլոգիապես անվտանգ օգտագործման իրավական կարգավորումը:
5. Պետական վերահսկողությունը վտանգավոր նյութերի և թափոնների վերաբերյալ օրենսդրության պահպանման նկատմամբ:
6. Պատասխանատվությունը վտանգավոր և ռադիոակտիվ նյութերի և թափոնների վերաբերյալ օրենսդրության խախտման համար:

Հարցեր 1-6 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Վտանգավոր և այլ թափոնների անդրսահմանային տեղափոխման և հեռացման նկատմամբ հսկողություն սահմանելու մասին» կոնվենցիա (Բազել, 1989թ.)
2. «Կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին» կոնվենցիա (Ստոկհոլմ, 2001թ.)
3. «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք
4. «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենք
5. «ՀՀ վտանգավոր թափոնների ցանկը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում
6. «ՀՀ վտանգավոր և այլ թափոնների ներմուծումը, արտահանումը և հանրապետության տարածքով տարանցիկ փոխադրումը կարգավորելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում

7. «Ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում
8. Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. հատուկ մաս» դասախոսությունների տեքստ, Երևան, 2010թ.
9. Бринчук М.М., Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: “Юристъ”, 2005.
10. Бринчук М.М., Правовая охрана окружающей среды от загрязнения токсичными веществами. – М.: “Наука”, 1990.

Լրացուցիչ գրականություն

1. Ерофеев Б.В., Экологическое право. Учебник. 3-е изд., доп. - М.: “Форум”, 2006.
2. Дубовик О.Л., Экологическое право. Учебник. - М.: Проспект, 2006.
3. Кузнецова О.Н., Радчик О. Л., Загрязнение окружающей среды отходами и опасными веществами. - М.: 2001.
4. Нурмухаметова Э.Ф., Правовое регулирование обращения с отходами.- Оренбург,1999.
5. Комментарий к федеральному закону “Об отходах производства и потребления”. Под.ред. Яковлева А., СПб.: 1999.

ԹԵՄԱ 24.

ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐՈՒՄ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ

(Ինքնուրույն աշխատանք)

1. Քաղաքներում շրջակա միջավայրի իրավական պահպանության առանձնահատկությունները:
2. Քաղաքներում շրջակա միջավայրի պահպանության մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
3. Քաղաքային և քաղաքամերձ կանաչ գոտիների իրավական ռեժիմը:
4. Պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները քաղաքներում շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում:
5. Շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական կարգավորման առանձնահատկությունները Երևան քաղաքում:

Հարցեր 1-5 –Ինքնուրույն աշխատանք

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «Բնակավայրերի կանաչ գոտիների չափերին և կազմությանը ներկայացվող պահանջների տեխնիկական կանոնակարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշում
2. Ա.Բ. Իսկոյան, Գ.Ս. Մովսիսյան, Հ.Ս. Հախվերդյան, Վ. Բեժանյան, «ՀՀ էկոլոգիական իրավունք» դասախոսությունների տեքստ. հատուկ մաս, Երևան, 2010թ.
3. Бринчук М.М., Экологическое право: Учебник. 2-е изд., перераб. и доп.-М.: «Юристь», 2005.

Լրացուցիչ գրականություն

1. Исмаилова Э.Ю., Трунцевский Ю.В., Экологическое право: Учебник. 4-е изд., перераб. и дополн.-М, 2008.
2. Охрана окружающей среды в городах (организационно- правовые вопросы). Под. ред. Шемшученко Ю. С.. Киев, 1981.

ԹԵՄԱ 25.

ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆԻՏԱՐԱԶԱՄԱՃԱՐԱԿԱԿՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ

ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ

(Դասախոսություն` 1 ժամ)

1. Բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման իրավական հիմնահարցերը:
2. ՀՀ օրենսդրությունը բնակչության սանիտարահամաճարակային բարեկեցության ապահովման ոլորտում:
3. Բնակչության սանիտարահամաճարակային բարեկեցության ապահովման բովանդակությունը և եղանակները:
4. Պետական վերահսկողությունը բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման բնագավառում:

Հարցեր 1-3 – Դասախոսություն:

Հարց 4 – Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնասօժանդակ նյութեր

1. «ՀՀ բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենք
2. «Արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք
3. Бринчук М.М., Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Юристь», 2005.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Дубовик О.Л.**, Экологическое право. Учебник.-М.: Проспект, 2006 г.

ԹԵՄԱ 26.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

(Դասախոսություն` 2 ժամ, սեմինար` 1)

1. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի ձևավորման նախադրյալները և զարգացման գործոնները:
2. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի հասկացությունը և աղբյուրները:
3. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի սկզբունքները. Ստոկհոլմի և Ռիոյի կոնֆերանսների փաստաթղթերը:
4. Միջազգային կազմակերպությունների յուրիսդիկցիան շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում:

Հարցեր 1-3- Դասախոսություն:

Հարցեր 1-3- Սեմինար:

Հարց 4- Ինքնուրույն աշխատանք:

Պարտադիր գրականություն, իրավական ակտեր և ուսումնառժանդակ նյութեր

1. **Бринчук М.М.**, Экологическое право: Учебник.-2-е изд., перераб. и доп.-М.: “Юрист”, 2005.
2. Соглашения, законы и программы в области охраны окружающей среды: **Аида Искоян, Рузанна Давтян**. Ереван, 2004.

Լրացուցիչ գրականություն

1. **Ellie Louka** International Environmental Law: Fairness, Effectiveness, and Wrold Order. Cambridge University Press, 2006.
2. **Philippe Sands** Principles of International Environmental Law. Second Edition. Cambridge University Press, 2003.
3. **Paul Stanton Kibel** Earth on Trial: Environmental Law on the International Stage. Routledge, 1998.
4. **Gerry Nagtzam** The Making of International Environmental Treaties. Cheltenham, 2009.
5. **Jan H. Jans** European Environmental Law. Hartnolls publishing. London, 1995.
6. Правовая охрана окружающей природной среды в странах Восточной Европы. Под.ред. **В.В. Петрова**. - М.: “Высш. шк.”, 1990.
7. **Людвиг Кремер, Герд Винтер** Экологическое право Европейского Союза.-М.: Издательский Дом “Городец” 2007.
8. **Колбасов О.С.** Международно правовая охрана окружающей среды. –М.: 1982.

9. *Энтин Л.М.*, Европейское право: Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека. - М.: 2005.

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԱՅԻՎ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԱՑԱՆԿ

1. Բնությունը՝ որպես մարդու կյանքի, նյութական և հոգևոր բարեկեցության աղբյուր:
2. Հասարակության և բնության փոխազդեցության ձևերը:
3. Բնության նկատմամբ հասարակության վերաբերմունքի հայեցակարգերը և տեսությունները:
4. Շրջակա միջավայրի իրավունքը որպես իրավունքի համալիր ճյուղ. առարկան, մեթոդները և համակարգը:
5. Շրջակա միջավայրի իրավունքի սկզբունքները:
6. Շրջակա միջավայրի իրավունքի հարաբերակցությունը իրավունքի հարակից ճյուղերի հետ:
7. Շրջակա միջավայրի իրավունքի ձևավորման և զարգացման պատմությունը:
8. Շրջակա միջավայրի իրավունքի աղբյուրների հասկացություն և համակարգը:
9. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության սահմանադրական հիմունքները:
10. Շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում ՀՀ միջազգային պայմանագրերը:
11. Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրության համակարգը:
12. Օրենքը որպես էկոլոգիական իրավունքի աղբյուր:
13. Ենթօրենսդրական ակտը որպես էկոլոգիական իրավունքի աղբյուր:
14. Դատական պրակտիկայի դերն էկոլոգիական իրավահարաբերությունների կարգավորման գործում:
15. էկոլոգիական իրավահարաբերությունների հասկացությունը և տեսակները:
16. էկոլոգիական իրավահարաբերությունների սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակություն:
17. էկոլոգիական իրավահարաբերությունների ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերը:
18. Մարդու՝ առողջ և բարենպաստ շրջակա միջավայրում ապրելու իրավունքի հասկացությունը և դրա ճանաչման նշանակությունը:

- 19.Մարդու՝ անձամբ և այլոց հետ համատեղ շրջակա միջավայրը պահպանելու և բարելավելու պարտականությունը:
- 20.Մարդու էկոլոգիական իրավունքների վերաբերյալ միջազգային համաձայնագրերը և դրանց իմպլեմենտացիան ՀՀ օրենսդրության մեջ:
- 21.Էկոլոգիական տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը:
- 22.Շրջակա միջավայրին առնչվող հարցերով որոշումների կայացման գործընթացին մասնակցելու իրավունքը:
- 23.Մարդու էկոլոգիական իրավունքների արտադատական և դատական պաշտպանությունը:
- 24.Բնական ռեսուրսների նկատմամբ սեփականության իրավունքի հասկացությունը:
- 25.Սեփականության իրավունքի սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակությունը:
- 26.Բնական ռեսուրսների նկատմամբ պետության, քաղաքացիների, իրավաբանական անձանց և համայնքների սեփականության իրավունքի առանձնահատկությունները:
- 27.Բնական ռեսուրսների նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման և դադարման հիմքերը:
- 28.Բնօգտագործման իրավունքի հասկացությունը և տեսակները:
- 29.Բնօգտագործման իրավունքի սկզբունքները:
- 30.Բնօգտագործման իրավունքի սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակությունը:
- 31.Բնօգտագործման իրավունքի ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերը:
- 32.Պետության էկոլոգիական գործառույթը:
- 33.Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական կառավարման իրավական բնութագիրը և պետական կառավարման մարմինների համակարգը:
- 34.Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական կառավարման մարմինների գործառույթների ընդհանուր բնութագիրը:
- 35.Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության կազմակերպարավական մեխանիզմների ընդհանուր բնութագիրը:
- 36.Բնական ռեսուրսների մոնիթորինգ և կադաստր. հասկացությունը, տեսակները, նպատակը, խնդիրները և իրավական հիմքերը:
- 37.Շրջակա միջավայրի պահպանության և բնօգտագործման լիցենզային և պայմանագրային հիմքերը:

38. Բնապահպանական վերահսկողության հասկացությունը և իրավական հիմքերը:
39. Էկոլոգիական աուդիտի իրավական հիմքերը:
40. Էկոլոգիական նորմավորումը, ստանդարտացումը և սերտիֆիկացումը՝ որպես արդյունավետ բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական մեխանիզմներ:
41. Էկոլոգիական նորմատիվների համակարգը և տեսակները:
42. Շրջակա միջավայրի որակի ստանդարտներ. շրջակա միջավայրի վրա ներգործության սահմանային թույլատրելի չափեր (ՍԹԽ, ՍԹԿ)
43. Սանիտարական և պաշտպանական գոտիների իրավական նշանակությունը:
44. Բնական ռեսուրսների օգտագործման ստանդարտներ
45. Էկոլոգիական սերտեֆիկացման հասկացությունը, ձևերը և իրավական հիմքերը:
46. Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հասկացությունը և բովանդակությունը:
47. Էկոլոգիական փորձաքննություն հասկացությունը և նպատակը:
48. Էկոլոգիական փորձաքննության տեսակները և սկզբունքները:
49. Պետական Էկոլոգիական փորձաքննության օբյեկտները և փուլերը:
50. Հասարակության իրազեկումը և մասնակցությունը պետական Էկոլոգիական փորձաքննության գործընթացին:
51. Պետական Էկոլոգիական փորձաքննական եզրակացության իրավական նշանակությունը:
52. Անդրսահմանային համատեքստում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման իրավական կարգավորումը:
53. Ռազմավարական Էկոլոգիական գնահատման հասկացությունը, նպատակը և խնդիրները:
54. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության տնտեսական մեխանիզմի դերը, նշանակությունը և իրավական հիմքերը:
55. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության պլանավորումը:
56. Բնապահպանական և բնօգտագործման ֆինանսավորումը և վճարները:
57. Էկոլոգիական ապահովագրություն:
58. Էկոլոգիական իրավախախտումների հասկացությունը, և դասակարգումը:

59. Էկոլոգիական իրավախախտումների համար իրավական պատասխանատվության հիմքերը և տեսակները:

60. Քրեական պատասխանատվությունն Էկոլոգիական հանցագործությունների համար:

61. Վարչական պատասխանատվությունն Էկոլոգիական իրավախախտումների համար:

62. Կարգապահական պատասխանատվությունն Էկոլոգիական իրավախախտումների համար:

63. Նյութական պատասխանատվությունն Էկոլոգիական իրավախախտումների համար:

64. Էկոլոգիական վնասի հասկացությունը, տեսակները և հատուցման առանձնահատկությունները:

65. Պատասխանատվությունն առավել վտանգի աղբյուրով պատճառված Էկոլոգիական վնասի համար:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՆԹԱՑԻԿ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԱՑԱՆԿ

5. Հողը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: «Հող» և «հողի բերրի շերտ» հասկացությունների հարաբերակցությունը:
6. Հողերի պահպանության իրավական միջոցները: Հողերի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
7. Պետական վերահսկողությունը հողերի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
8. Պատասխանատվությունը հողային օրենսդրության խախտման համար:
9. Ջրերը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: ՀՀ ջրային օրենսդրությունը:
10. Ջրօգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
11. Ջրերի պահպանության իրավական միջոցները: Ջրերի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
12. Պետական վերահսկողությունը ջրային ռեսուրսների օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
13. Պատասխանատվությունը ջրային օրենսդրության խախտման համար:

14. Ընդերքը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: Ընդերքի մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
15. Ընդերքօգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
16. Ընդերքի պահպանության իրավական միջոցները: Ընդերքի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
17. Պետական վերահսկողությունը ընդերքի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
18. Պատասխանատվությունն ընդերքի մասին օրենսդրության խախտման համար:
19. Անտառները և անտառներից դուրս բուսական աշխարհը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: ՀՀ անտառային օրենսդրությունը:
20. Անտառօգտագործման և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի օգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
21. Անտառների և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի պահպանության իրավական միջոցները: Անտառների իրավական պահպանության բովանդակությունը:
22. Պետական վերահսկողությունը անտառների և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
23. Պատասխանատվությունն անտառային և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի օրենսդրության խախտման համար:
24. Բուսական աշխարհը որպես պահպանության և օգտագործման օբյեկտ: Բուսական աշխարհի մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
25. Բուսական աշխարհի օգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
26. Բուսական աշխարհի պահպանության իրավական միջոցները: Կենդանական աշխարհի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
27. Պետական վերահսկողությունը բուսական աշխարհի պահպանության և օգտագործման նկատմամբ:
28. Պատասխանատվությունը բուսական աշխարհի պահպանության և օգտագործման մասին օրենսդրության խախտման համար:
29. Կենդանական աշխարհը որպես պահպանության և օգտագործման օբյեկտ: Կենդանական աշխարհի մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
30. Կենդանական աշխարհի օգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
31. Կենդանական աշխարհի պահպանության իրավական միջոցները: Կենդանական աշխարհի իրավական պահպանության բովանդակությունը:

32. Պետական վերահսկողությունը կենդանական աշխարհի պահպանության և օգտագործման նկատմամբ:
33. Պատասխանատվությունը կենդանական աշխարհի պահպանության և օգտագործման մասին օրենսդրության խախտման համար:
34. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ. պատմությունը, ձևավորման նպատակները և տեսակները:
35. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
36. Պետական արգելոցների իրավական ռեժիմը:
37. Ազգային պարկերի իրավական ռեժիմը:
38. Պետական արգելավայրերի իրավական ռեժիմը:
39. Բնության հուշարձանների իրավական ռեժիմը:
40. Պետական վերահսկողություն բնության հատուկ պահպանվող տարածքների վերաբերյալ օրենսդրության պահպանման նկատմամբ:
41. Պատասխանատվությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին օրենսդրության խախտման համար:
42. Մթնոլորտային օդը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին ՀՀ օրենսդրություն:
43. Մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական միջոցները: Մթնոլորտային օդի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
44. Օզոնային շերտի իրավական պահպանությունը:
45. Պետական վերահսկողությունը մթնոլորտային օդի պահպանման նկատմամբ:
46. Պատասխանատվությունը մթնոլորտային օդի պահպանության մասին օրենսդրության խախտման համար:
47. Թափոնների և վտանգավոր նյութերի հասկացությունը, դասակարգումը և դրանց վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրություն:
48. Թափոնների և վտանգավոր նյութերի արտադրության, տեղափոխման, պահպանման, օգտագործման և հեռացման ընթացքում շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական միջոցները:
49. Ռադիոատիվ նյութերի և թափոնների արտադրության, տեղափոխման, պահպանման, օգտագործման և հեռացման ընթացքում շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական միջոցները:

50. Ագրոքիմիկատների էկոլոգիապես անվտանգ օգտագործման իրավական կարգավորումը:
51. Պետական վերահսկողությունը վտանգավոր նյութերի և թափոնների վերաբերյալ օրենսդրության պահպանման նկատմամբ:
52. Պատասխանատվությունը վտանգավոր և ռադիոակտիվ նյութերի և թափոնների վերաբերյալ օրենսդրության խախտման համար:
53. Քաղաքներում շրջակա միջավայրի իրավական պահպանության առանձնահատկությունները:
54. Քաղաքներում շրջակա միջավայրի պահպանության մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
55. Քաղաքային և քաղաքամերձ կանաչ գոտիների իրավական ռեժիմը:
56. Պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները քաղաքներում շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում:
57. Շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական կարգավորման առանձնահատկությունները Երևան քաղաքում:
58. Բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման իրավական հիմնահարցերը:
59. ՀՀ օրենսդրությունը բնակչության սանիտարահամաճարակային բարեկեցության ապահովման ոլորտում:
60. Բնակչության սանիտարահամաճարակային բարեկեցության ապահովման բովանդակությունը և եղանակները:
61. Պետական վերահսկողությունը բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման բնագավառում:
62. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի ձևավորման նախադրյալները և զարգացման գործոնները:
63. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի հասկացությունը և աղբյուրները:
64. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի սկզբունքները. Ստոկհոլմի և Ռիոյի կոնֆերանսների փաստաթղթերը:
65. Միջազգային կազմակերպությունների յուրիսդիկցիան շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում:

ԵԶՐԱՓՈՒԿԻՉ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԱՑԱՆԿ

1. Բնությունը՝ որպես մարդու կյանքի, նյութական և հոգևոր բարեկեցության աղբյուր:
2. Հասարակության և բնության փոխազդեցության ձևերը:
3. Բնության նկատմամբ հասարակության վերաբերմունքի հայեցակարգերը և տեսությունները:
4. Շրջակա միջավայրի իրավունքը որպես իրավունքի համալիր ճյուղ. առարկան, մեթոդները և համակարգը:
5. Շրջակա միջավայրի իրավունքի սկզբունքները:
6. Շրջակա միջավայրի իրավունքի հարաբերակցությունը իրավունքի հարակից ճյուղերի հետ:
7. Շրջակա միջավայրի իրավունքի ձևավորման և զարգացման պատմությունը:
8. Շրջակա միջավայրի իրավունքի աղբյուրների հասկացություն և համակարգը:
9. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության սահմանադրական հիմունքները:
10. Շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում ՀՀ միջազգային պայմանագրերը:
11. Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրության համակարգը:
12. Օրենքը որպես էկոլոգիական իրավունքի աղբյուր:
13. Ենթօրենսդրական ակտը որպես էկոլոգիական իրավունքի աղբյուր:
14. Դատական պրակտիկայի դերն էկոլոգիական իրավահարաբերությունների կարգավորման գործում:
15. էկոլոգիական իրավահարաբերությունների հասկացությունը և տեսակները:
16. էկոլոգիական իրավահարաբերությունների սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակություն:
17. էկոլոգիական իրավահարաբերությունների ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերը:
18. Մարդու՝ առողջ և բարենպաստ շրջակա միջավայրում ապրելու իրավունքի հասկացությունը և դրա ճանաչման նշանակությունը:

- 19.Մարդու՝ անձամբ և այլոց հետ համատեղ շրջակա միջավայրը պահպանելու և բարելավելու պարտականությունը:
- 20.Մարդու էկոլոգիական իրավունքների վերաբերյալ միջազգային համաձայնագրերը և դրանց իմպլեմենտացիան ՀՀ օրենսդրության մեջ:
- 21.Էկոլոգիական տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը:
- 22.Շրջակա միջավայրին առնչվող հարցերով որոշումների կայացման գործընթացին մասնակցելու իրավունքը:
- 23.Մարդու էկոլոգիական իրավունքների արտադատական և դատական պաշտպանությունը:
- 24.Բնական ռեսուրսների նկատմամբ սեփականության իրավունքի հասկացությունը:
- 25.Սեփականության իրավունքի սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակությունը:
- 26.Բնական ռեսուրսների նկատմամբ պետության, քաղաքացիների, իրավաբանական անձանց և համայնքների սեփականության իրավունքի առանձնահատկությունները:
- 27.Բնական ռեսուրսների նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման և դադարման հիմքերը:
- 28.Բնօգտագործման իրավունքի հասկացությունը և տեսակները:
- 29.Բնօգտագործման իրավունքի սկզբունքները:
- 30.Բնօգտագործման իրավունքի սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակությունը:
- 31.Բնօգտագործման իրավունքի ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերը:
- 32.Պետության էկոլոգիական գործառույթը:
- 33.Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական կառավարման իրավական բնութագիրը և պետական կառավարման մարմինների համակարգը:
- 34.Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական կառավարման մարմինների գործառույթների ընդհանուր բնութագիրը:
- 35.Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության կազմակերպարավական մեխանիզմների ընդհանուր բնութագիրը:
- 36.Բնական ռեսուրսների մոնիթորինգ և կադաստր. հասկացությունը, տեսակները, նպատակը, խնդիրները և իրավական հիմքերը:
- 37.Շրջակա միջավայրի պահպանության և բնօգտագործման լիցենզային և պայմանագրային հիմքերը:

38. Բնապահպանական վերահսկողության հասկացությունը և իրավական հիմքերը:
39. Էկոլոգիական աուդիտի իրավական հիմքերը:
40. Էկոլոգիական նորմավորումը, ստանդարտացումը և սերտիֆիկացումը՝ որպես արդյունավետ բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական մեխանիզմներ:
41. Էկոլոգիական նորմատիվների համակարգը և տեսակները:
42. Շրջակա միջավայրի որակի ստանդարտներ. շրջակա միջավայրի վրա ներգործության սահմանային թույլատրելի չափեր (ՍԹԽ, ՍԹԿ)
43. Սանիտարական և պաշտպանական գոտիների իրավական նշանակությունը:
44. Բնական ռեսուրսների օգտագործման ստանդարտներ
45. Էկոլոգիական սերտեֆիկացման հասկացությունը, ձևերը և իրավական հիմքերը:
46. Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հասկացությունը և բովանդակությունը:
47. Էկոլոգիական փորձաքննություն հասկացությունը և նպատակը:
48. Էկոլոգիական փորձաքննության տեսակները և սկզբունքները:
49. Պետական Էկոլոգիական փորձաքննության օբյեկտները և փուլերը:
50. Հասարակության իրազեկումը և մասնակցությունը պետական Էկոլոգիական փորձաքննության գործընթացին:
51. Պետական Էկոլոգիական փորձաքննական եզրակացության իրավական նշանակությունը:
52. Անդրսահմանային համատեքստում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման իրավական կարգավորումը:
53. Ռազմավարական Էկոլոգիական գնահատման հասկացությունը, նպատակը և խնդիրները:
54. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության տնտեսական մեխանիզմի դերը, նշանակությունը և իրավական հիմքերը:
55. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության պլանավորումը:
56. Բնապահպանական և բնօգտագործման ֆինանսավորումը և վճարները:
57. Էկոլոգիական ապահովագրություն:
58. Էկոլոգիական իրավախախտումների հասկացությունը, և դասակարգումը:

59. Էկոլոգիական իրավախախտումների համար իրավական պատասխանատվության հիմքերը և տեսակները:

60. Քրեական պատասխանատվությունն Էկոլոգիական հանցագործությունների համար:

61. Վարչական պատասխանատվությունն Էկոլոգիական իրավախախտումների համար:

62. Կարգապահական պատասխանատվությունն Էկոլոգիական իրավախախտումների համար:

63. Նյութական պատասխանատվությունն Էկոլոգիական իրավախախտումների համար:

64. Էկոլոգիական վնասի հասկացությունը, տեսակները և հատուցման առանձնահատկությունները:

65. Պատասխանատվությունն առավել վտանգի աղբյուրով պատճառված Էկոլոգիական վնասի համար:

66. Հողը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: «Հող» և «հողի բերրի շերտ» հասկացությունների հարաբերակցությունը:

67. Հողերի պահպանության իրավական միջոցները: Հողերի իրավական պահպանության բովանդակությունը:

68. Պետական վերահսկողությունը հողերի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:

69. Պատասխանատվությունը հողային օրենսդրության խախտման համար:

70. Ջրերը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: ՀՀ ջրային օրենսդրությունը:

71. Ջրօգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:

72. Ջրերի պահպանության իրավական միջոցները: Ջրերի իրավական պահպանության բովանդակությունը:

73. Պետական վերահսկողությունը ջրային ռեսուրսների օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:

74. Պատասխանատվությունը ջրային օրենսդրության խախտման համար:

75. Ընդերքը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: Ընդերքի մասին ՀՀ օրենսդրությունը:

76. Ընդերքօգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:

77. Ընդերքի պահպանության իրավական միջոցները: Ընդերքի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
78. Պետական վերահսկողությունը ընդերքի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
79. Պատասխանատվությունն ընդերքի մասին օրենսդրության խախտման համար:
80. Անտառները և անտառներից դուրս բուսական աշխարհը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: ՀՀ անտառային օրենսդրությունը:
81. Անտառօգտագործման և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի օգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
82. Անտառների և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի պահպանության իրավական միջոցները: Անտառների իրավական պահպանության բովանդակությունը:
83. Պետական վերահսկողությունը անտառների և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի օգտագործման և պահպանման նկատմամբ:
84. Պատասխանատվությունն անտառային և անտառներից դուրս բուսական աշխարհի օրենսդրության խախտման համար:
85. Բուսական աշխարհը որպես պահպանության և օգտագործման օբյեկտ: Բուսական աշխարհի մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
86. Բուսական աշխարհի օգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
87. Բուսական աշխարհի պահպանության իրավական միջոցները: Կենդանական աշխարհի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
88. Պետական վերահսկողությունը բուսական աշխարհի պահպանության և օգտագործման նկատմամբ:
89. Պատասխանատվությունը բուսական աշխարհի պահպանության և օգտագործման մասին օրենսդրության խախտման համար:
90. Կենդանական աշխարհը որպես պահպանության և օգտագործման օբյեկտ: Կենդանական աշխարհի մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
91. Կենդանական աշխարհի օգտագործման իրավունքը և դրա տեսակները:
92. Կենդանական աշխարհի պահպանության իրավական միջոցները: Կենդանական աշխարհի իրավական պահպանության բովանդակությունը:

93. Պետական վերահսկողությունը կենդանական աշխարհի պահպանության և օգտագործման նկատմամբ:
94. Պատասխանատվությունը կենդանական աշխարհի պահպանության և օգտագործման մասին օրենսդրության խախտման համար:
95. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ. պատմությունը, ձևավորման նպատակները և տեսակները:
96. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
97. Պետական արգելոցների իրավական ռեժիմը:
98. Ազգային պարկերի իրավական ռեժիմը:
99. Պետական արգելավայրերի իրավական ռեժիմը:
100. Բնության հուշարձանների իրավական ռեժիմը:
101. Պետական վերահսկողություն բնության հատուկ պահպանվող տարածքների վերաբերյալ օրենսդրության պահպանման նկատմամբ:
102. Պատասխանատվությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին օրենսդրության խախտման համար:
103. Մթնոլորտային օդը որպես իրավական պահպանության օբյեկտ: Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին ՀՀ օրենսդրություն:
104. Մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական միջոցները: Մթնոլորտային օդի իրավական պահպանության բովանդակությունը:
105. Օզոնային շերտի իրավական պահպանությունը:
106. Պետական վերահսկողությունը մթնոլորտային օդի պահպանման նկատմամբ:
107. Պատասխանատվությունը մթնոլորտային օդի պահպանության մասին օրենսդրության խախտման համար:
108. Թափոնների և վտանգավոր նյութերի հասկացությունը, դասակարգումը և դրանց վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրություն:
109. Թափոնների և վտանգավոր նյութերի արտադրության, տեղափոխման, պահպանման, օգտագործման և հեռացման ընթացքում շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական միջոցները:
110. Ռադիոատիվ նյութերի և թափոնների արտադրության, տեղափոխման, պահպանման, օգտագործման և հեռացման ընթացքում շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական միջոցները:

111. Ագրոքիմիկատների էկոլոգիապես անվտանգ օգտագործման իրավական կարգավորումը:
112. Պետական վերահսկողությունը վտանգավոր նյութերի և թափոնների վերաբերյալ օրենսդրության պահպանման նկատմամբ:
113. Պատասխանատվությունը վտանգավոր և ռադիոակտիվ նյութերի և թափոնների վերաբերյալ օրենսդրության խախտման համար:
114. Քաղաքներում շրջակա միջավայրի իրավական պահպանության առանձնահատկությունները:
115. Քաղաքներում շրջակա միջավայրի պահպանության մասին ՀՀ օրենսդրությունը:
116. Քաղաքային և քաղաքամերձ կանաչ գոտիների իրավական ռեժիմը:
117. Պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները քաղաքներում շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում:
118. Շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական կարգավորման առանձնահատկությունները Երևան քաղաքում:
119. Բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման իրավական հիմնահարցերը:
120. ՀՀ օրենսդրությունը բնակչության սանիտարահամաճարակային բարեկեցության ապահովման ոլորտում:
121. Բնակչության սանիտարահամաճարակային բարեկեցության ապահովման բովանդակությունը և եղանակները:
122. Պետական վերահսկողությունը բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման բնագավառում:
123. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի ձևավորման նախադրյալները և զարգացման գործոնները:
124. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի հասկացությունը և աղբյուրները:
125. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի սկզբունքները. Ստոկհոլմի և Ռիոյի կոնֆերանսների փաստաթղթերը:
126. Միջազգային կազմակերպությունների յուրիսդիկցիան շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում:

